

26.12.2024

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/1061
Toplantı Tarihi/Sayısı : 03.12.2024/237
Karar Numarası : 2024/1214
Başvuran : Ö. K.
Başvuran Vekili : -
Adres :
Muhatap Kurum/Kişi : Ankara Düşünür Koleji Özel Eğitim ve Öğretim Hiz. Bas. Yay.
Ltd. Şti.
Muhatap Adres :

I. BAŞVURU KONUSU

1. Başvuru, başvuranın özgül öğrenme güçlüğü nedeniyle özel gereksinimi olan çocuğuna öğrenim gördüğü okulda sınıf öğretmeni tarafından ayrımcı muamelede bulunulması ve akranlarından ayrı tutulması sebebiyle engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. Çocuğu M. T. K'nin özgül öğrenme güçlüğü nedeniyle özel gereksinimi olduğunu, çocuk için 6/10/2022 tarihinde Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) düzenlendiğini, 2023-2024 eğitim öğretim yılı için Çankaya ilçesinde bulunan Düşünür Kolejinde ilköğretim 4. sınıf kaynaştırma öğrencisi olarak kayıt yaptırdıklarını, Okula kayıt yaptırırken tek isteğinin çocuğunun sosyalleşmesi olduğunu ve akademik başarının kendileri için ikinci planda olduğunu Okul Müdürüne ve öğretmenlere belirttiklerini,

b. Okula kayıt oldukları günden itibaren özellikle sınıf öğretmeni A. A.'nın özel gereksinimi sebebiyle M. T. K.'yi dışladığını ve çocuğuna ayrımcı muamelelerde bulunduğunu,

c. Sınıf öğretmenin söz konusu tutum ve davranışları sebebiyle çocuğunun sınıf arkadaşları tarafından akran zorbalığına maruz kaldığını, öğretmenin sınıfta düzeni sağlayamaması sebebiyle sınıf arkadaşlarının çocuğu ile alay ettiklerini,

ç. Kimi zaman sınıf arkadaşları ile M. T. K. arasında karşılıklı fiziksel şiddet yaşandığını ancak yalnızca kendi çocuğunun uyarıldığını ve çocuğuna koridorda tek başına bekleme cezası gibi cezalar verildiğini, "çocuğumuz bu şekilde şiddette bulunacak ise biz başa çıkamayız,

okula göndermeyin ya da gölge öğretmen bulup öyle gönderin” şeklinde söylemlerde bulunulduğunu,

d. Yaşanan bu sıkıntılardan dolayı okul değiştirmek istediklerini ancak çocuğunun bir sonraki sene ortaokula geçecek olması sebebiyle kısa zamanda iki defa köklü değişiklik yapmanın çocuk için daha kötü sonuçlar doğurabileceği düşüncesi ve Okul Müdürünün en azından dönem bitene kadar devam edilmesinin çocuk için daha yararlı ve mantıklı olacağı şeklindeki olumlu dönüşleri sonrasında mevcut okulda eğitimine devam etme kararı aldıklarını,

e. Önceki yıllarda Köy Hizmetleri İlkokulunda eğitim görmekteyken çocuğunun yine akran zorbalığına maruz kaldığını ancak öğretmenin müdahalesi ile dışlanma ve ayrımcılık gibi sorunlar yaşamadıklarını, hatta çocuğunun folklor etkinliğinde yer aldığını,

f. Bir ay boyunca M. T. K.’nin gölge öğretmenle birlikte derslere katıldığını, ancak maddi durumlarını zorladığı için bu durumun devam ettirilemediğini, Okula kitap ücreti olarak 15.000 TL ödeme yapmış olmalarına rağmen sınıf içi etkinlik çalışmalarında sınıf öğretmeni tarafından *“sen anlamıyorsun”* denilerek çocuğuna çalışma kâğıtlarının dağıtılmadığını, bu durumun gölge öğretmen tarafından fark edildiğini ve duruma müdahale edildiğini,

g. Sınıfta sorulan sorulara cevap vermek istediğinde ise saçma konuştuğu gerekçesiyle sınıf öğretmeni tarafından çocuğa söz hakkı verilmediğini, yokmuş gibi davranılarak çocuğun sınıf içi etkinliklere dâhil edilmediğini, bu duruma ilişkin sınıf öğretmeniyle gerçekleştirdikleri konuşmalarda *“bir şeyden anlamıyor, dinlemiyor, bilmiyor ne yapayım”* şeklinde karşılık aldıklarını,

ğ. Sınıf öğretmenin, çocuğuna yönelik *“seni ailen bu okuldan niye almıyor ki gelmek istemiyorsan alsınlar başka okula göndersinler”* şeklinde söylemleri olduğunu,

h. Çankaya Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü (RAM) ve M. T. K.’nin okul dışında özel eğitim almakta olduğu Haydi Özel Eğitim Merkezi ile iletişime geçilerek çocuğunun eğitimine ilişkin ortak kararlar alınmasını Okul İdaresinden talep etmeleri üzerine Okul Müdürünün *“biz başka programa göre hareket edemeyiz sınıf öğretmeni 4. Sınıf konularından sınıf içi durumuna göre notunu verir”* şeklinde karşılık verdiğini,

ı. 12 Mart kapsamında Okulda düzenlenen tiyatro gösterisine sınıf öğretmeni tarafından çocuğun dâhil edilmediğini, arkadaşları provalar yaparken rehberlik öğretmenin odasında beklediğini, bu nedenle tiyatro gösterisinin olduğu gün de çocuğunu Okula göndermediğini,

i. *“23 Nisan için düzenlenecek gösteriye seni de dâhil edeceğim”* şeklinde sınıf öğretmeni tarafından çocuğuna vaatte bulunulmasına rağmen çocuğun gösteriye dâhil edilmediğini, bu konuyla ilgili sınıf öğretmeni ile yaptıkları özel yazışmaların öğretmen tarafından herkesle paylaşıldığını, Okul İdaresiyle gerçekleştirilen görüşmede *“evet öğretmeni haklı bulmuyoruz ancak şu durumda biz hiçbir şey yapamayız, çocuğunuzu okuldan alabilirsiniz, şube değişikliği vs. yapamayız”* şeklinde cevap

verildiğini,

j. Yaşanan tüm bu olaylardan sonra çocuğunun artık Okula gitmek istemediğini belirterek ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmesini talep etmektedir.

3. Başvuranın iddialarına ilişkin olarak muhatap Düşünür Kolejinden yazılı görüş talep edilmiş olup rehberlik öğretmeni ve sınıf öğretmeninin de ayrıca başvuranın iddialarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Muhatap tarafından sunulan yazılı görüşte özetle:

a. Çocuğun akademik olarak sınıf arkadaşlarının çok gerisinde olduğunun sınıf öğretmeni tarafından belirtildiği, Okulun imkânları dâhilinde çocuğun her gün iki saat olmak üzere bir sınıf öğretmeni tarafından bire bir çalıştırıldığı, bire bir çalışmalarda okuma, yazma ve matematik konularının işlendiği ve bu çalışmalar hakkında başvurana bilgi verildiği,

b. Çocuğun Okul dışında özel eğitim almakta olduğu Haydi Özel Eğitim Merkezi ile görüşme yapıldığı, 1. ve 2. dönem için ayrı ayrı olmak üzere çocuğun gelişimsel özelliklerinin değerlendirildiği, söz konusu görüşmeye okul müdürü, sınıf öğretmeni, rehberlik öğretmeni ve Merkezden iki yetkilinin katıldığı,

c. Okulda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) geliştirme biriminin oluşturulduğu, sınıf öğretmeninin verdiği dönütler doğrultusunda okul müdürü, sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeninin katılımlarıyla gerçekleştirilen toplantıda M. T. K. için BEP hazırlandığı ve bireysel gelişim raporu tutulduğu,

ç. Okulda destek eğitim odasının mevcut olmadığı, çocuğa verilen bire bir derslerin kütüphanede ya da rehberlik öğretmeninin odasında yapıldığı,

d. Okulların açılmasından önce başvuran ile yapılan ilk görüşmede, başvuranın tek isteğinin çocuğunun sosyalleşmesi olduğunu ve akademik başarının kendileri için ikinci planda olduğunu ifade ettiği belirtilmiştir.

4. Sınıf öğretmeni A. A. sunmuş olduğu yazılı görüşte özetle:

a. M. T. K.'ye sınıfta herhangi bir ayrımcı muamelede bulunmadan eğitim ve öğretime devam ettiğini, çocuk ile zaman zaman bireysel çalışmalar yapmaya çalıştığını fakat çocuğun buna hiç izin vermediğini, kâğıtları karalayıp bağırdığını, kendisine vurduğunu,

b. Özel durumundan dolayı çocuğa her zaman hoşgörülü davrandığını, ders işlenirken çocuğun canının sıkıldığını, bağırdığını, arkadaşlarına vurduğunu ve eşyalarına zarar verdiğini, buna rağmen onu her zaman idare ettiğini,

c. Çocuğun derslere katılım sağlamadığını, sağlıklı ders yapamaz hâle geldiklerini, çocuğun başkalarına ve öğretmenlere karşı şiddet içeren davranışlar göstermeye başladığını,

ç. Başvuranın törenlerde çocuğuna rol verilmesini istediğini ancak M. T. K.'nin pasif rollerde bile rahat durmadığını, dekorları yolduğunu, arkadaşlarının rollerini taklit ettiğini, Okul Müdürü tarafından kenarda bayrak tutmasının önerildiğini ancak çocuğa bunu bile yaptıramadığını belirtmiştir.

5. Rehberlik öğretmeni D. Ö. sunmuş olduğu yazılı görüşte özetle;

a. Rehberlik öğretmeni olarak M. T. K.'nin Okuldan ayrıldığı güne kadar sürekli velisi ile iletişimde olup çocuk için faydalı olacak şekilde hareket ettiğini, öğretmenlerin sınıfta zorlandığı ve kendisinden destek istediği durumlarda her zaman çocukla ilgilendiğini, veli ile sınıf öğretmeni arasında yapıcı bir tavırla iletişim kurduğunu,

b. Okulda BEP geliştirme biriminin oluşturulduğunu, sınıf öğretmenin verdiği dönütler doğrultusunda kendisinin, Okul Müdürünün ve sınıf öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda M. T. K. için BEP hazırlandığını ve bireysel gelişim raporu tutulduğunu,

c. Okulda eğitim gördüğü süre içerisinde M. T. K.'ya her zaman yapıcı, ilgili ve destekleyici davranmasına rağmen başvuran tarafından yapılan başvuruda adının geçmesini üzüntüyle öğrendiğini belirtmiştir.

6. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte başvuran özetle:

a. Birçok defa Okulda destek eğitimi veren öğretmen ile görüşmek ve tanışmak istemelerine rağmen bu isteklerinin dikkate alınmadığını, ilgili öğretmen ile birlikte program oluşturma imkânı verilmediğini, çocuğuna yönelik nasıl bir program uygulandığına ve hangi saatlerde eğitim verildiğine dair bilgi alma taleplerinin görmezden gelinerek ertelendiğini,

b. Haydi Özel Eğitim Merkezi tarafından sınıf ve Okul içinde çocuğa nasıl davranılması gerektiğine ilişkin çeşitli tavsiyeler verilmesine rağmen bu önerilerin sınıf öğretmeni tarafından dikkate alınmadığını,

c. Sınıf öğretmenin en başından beri çocuğunun Okula kabul edilmesinden rahatsız olduğunu, çocuğunun, sınıf içerisinde yapılan çalışmalar da dâhil olmak üzere hiçbir etkinliğe dâhil edilmek istenmediğini ifade etmiş ve başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

7. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) Çocuklar, yaşlılar, özürllüleri, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı

sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

8. Anayasa'nın “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” başlıklı 42'nci maddesine göre: “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. (...) Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. (...)”

9. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “Tanımlar” başlıklı 2'nci maddesinin (f) bendi şöyledir:

“f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi, (...) ifade eder.”

10. Mezkûr Kanun'un “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3'üncü maddesi şu şekildedir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. (...)”

11. Mezkûr Kanun'un “Ayrımcılık türleri” başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.”

12. 6701 sayılı Kanun'un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.”

13. Mezkûr Kanun'un “Kurumun görevleri” başlıklı 9'uncu maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

“Kurumun görevleri şunlardır: (...) (g) ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek. (...)”

14. 6701 sayılı Kanun’un “İspat yükü” başlıklı 21’inci maddesi şöyledir:

“Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.”

15. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Karar türleri” başlıklı 65’inci maddesi şöyledir:

“(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

16. 6701 sayılı Kanun’un “Başvurular” başlıklı 17’nci maddesinin birinci fıkrası “Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.” hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden, 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılık iddiasında bulunulduğu anlaşılmaktadır.

17. Mezkûr Kanun’un aynı maddesinin ikinci fıkrasına göre “İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.” Başvuruya konu ayrımcılık iddiasına ilişkin olarak ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğünü iddia eden başvuran tarafından 21/4/2024 tarihinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezine (CİMER) ve sonrasında farklı bir dilekçe ile Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) başvuruda bulunulduğu anlaşılmaktadır. 9/5/2024 tarihinde CİMER üzerinden başvurana verilen cevapta, başvurunun incelenmiş olduğu ve başvuruda bahsi geçen okulun MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne bağlı olması sebebiyle 26/4/2024 tarihinde başvuru dilekçesi ve eklerinin ilgili Genel Müdürlüğe iletiliği ifade edilmiştir. Başvurunun iletilmesinden itibaren 30 gün geçmiş olmasına rağmen başvurana dönüş yapılmadığı anlaşıldığından başvuranın 6701 sayılı Kanun’un 17’nci maddesinin ikinci fıkrasında aranan ilgili tarafa başvuru şartını yerine getirdiği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede başvurunun Kurumumuzca esas incelemesi yapılabilecek bir başvuru olduğu kanaatine varılmıştır.

18. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesine göre *“Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır.”*

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ayrımcılık; objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır (AİHM, *Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/06/2002, para. 48 ve AİHM, *Okpisz/Almanya*, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da AİHM içtihatlarına paralel olarak nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10'uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir (AYM, *Nuriye Arpa*, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, para. 58). Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleyle tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir (AYM, *Burcu Reis*, B. No: 2016/5824, 28/12/2021, para. 50).

20. Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) *“Tanımlar”* başlıklı 2'nci maddesine göre *“Engelliliğe dayalı ayrımcılık”*; *“siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır.”*

21. Somut olayda başvuran; sınıf öğretmeni tarafından çocuğu M. T. K.'ye yönelik ayrımcı muamelelerde bulunduğunu ve 12 Mart ve 23 Nisan Törenleri kapsamında gerçekleştirilen gösterilere çocuğunun dâhil edilmeyerek arkadaşlarından ayrı tutulduğunu iddia etmektedir. Bu kapsamda başvurunun, 6701 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde belirtilen ayrımcılık türlerinden *“doğrudan ayrımcılık”* ve *“ayrı tutma”* ile bağlantılı olarak incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda başvuru öncelikle doğrudan ayrımcılık, sonrasında ise ayrı tutma kapsamında incelenecektir. Başvurunun eğitim hizmetine ilişkin olması sebebiyle eğitim hakkına ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemelerden bahsetmek gerekmektedir.

22. Uluslararası insan hakları hukuku bağlamında eğitim hakkı; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) Ek 1 No'lu Protokol, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS), Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ile EHİS tarafından güvence altına alınmış temel bir haktır.

AİHS'e Ek 1 No'lu Protokol'ün “Eğitim hakkı” başlıklı 2'nci maddesine göre “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. (...)”

23. ESKHS'nin 13'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre “Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. (...)” ÇHS 28'inci maddesi ise şöyledir: “Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle: İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler. (...)”

24. EHİS'in “Eğitim” başlıklı 24'üncü maddesine göre “1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkânı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir: (a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi; (b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması; (c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması. 2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar: (a) Engelliler engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve orta öğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır; (b) Engelliler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir; (c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır; (d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır; (e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır. (...)”

25. ÇHS'nin 23'üncü maddesinde; Taraf Devletlerin, zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ettikleri düzenlenmiştir.

26. Ulusal hukuk kapsamında ise eğitim hakkı Anayasa'nın 42'nci maddesinde ve 24/6/1973 tarihli ve 14574 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile koruma altına alınmıştır. Mezkûr Kanun'un “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” konulu ikinci bölümünün “Genellik ve eşitlik” başlıklı 4'üncü maddesi şöyledir: “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.”

27. 7/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 3'üncü ve 15'inci

maddelerinde de; EHİS ile paralel biçimde engellilik temelinde ayrımcılık tanımına yer verilmiş olup hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim almasının engellenemeyeceği ve genel eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

28. Çocuk Hakları Komitesine (ÇHK) göre “*Engelli çocuklar, diğer tüm çocuklarla aynı eğitim hakkına sahiptir ve bu haktan herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan ve Sözleşme’de öngörüldüğü şekilde fırsat eşitliği temelinde yararlanmalıdır. Bu amaçla, ‘çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve fiziksel becerilerinin tam potansiyeline ulaşacak şekilde geliştirilmesini’ teşvik etmek için engelli çocukların eğitime etkin erişimi sağlanmalıdır.*” [ÇHK, Genel Yorum: 9 (2006) Engelli Çocukların Hakları, para. 62]. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin (ESKHK) 5 No’lu Genel Yorumu’nda da “*Devletler, (...) engellileri, engelli olmayan diğer öğrencilerle aynı eğitim seviyesine getirecek desteğin sağlanmasını güvence altına almalıdır.*” ifadelerine yer verilmektedir [ESKHK, Genel Yorum No: 5 (1994), Engelliler, para. 35].

29. Somut olayda başvuran; çocuğunun özgül öğrenme tanılı kaynaştırma öğrencisi olduğunu, çocuk hakkında 6/10/2022 tarihinde ÇÖZGER düzenlendiğini, Çankaya RAM’da bulunan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından yapılan eğitsel değerlendirme sonucunda çocuğunun destek eğitime ihtiyacı olduğunu belirlendiğini, çocuğunun özel gereksinimi sebebiyle özellikle sınıf öğretmeni A. A.’nın sınıf arkadaşlarına kıyasla çocuğuna farklı şekilde davrandığını ve ayrımcı muamelelerde bulunduğunu, sınıftaki herkese etkinlik çalışmalarında kullanılan çalışma kâğıtları dağıtılırken çocuğuna verilmediğini, arkadaşlarıyla yaşadığı sorunlarda yalnızca kendi çocuğunun uyarıldığını, sınıf içinde çocuğunun derse katılımına imkân verilmeyerek yok sayıldığını, Okulda destek eğitimi veren öğretmen ile görüşerek çocuğu için birlikte program oluşturma imkânının kendisine verilmediğini, çocuğuna yönelik nasıl bir program uygulandığına ve hangi saatlerde eğitim verildiğine dair bilgi alma taleplerinin görmezden gelinerek ertelendiğini, sınıf öğretmeni tarafından çocuğuna yönelik Okuldan ayrılması yönünde söylemlerde bulunulduğunu, çocuğunun 12 Mart ve 23 Nisan’da yapılan gösterilere dâhil edilmeyerek ayrı tutulduğunu ve sınıf içerisinde yapılan çalışmalar da dâhil olmak üzere hiçbir etkinliğe çocuğunun dâhil edilmek istenmediğini iddia etmektedir.

30. Muhatap Okul ise; çocuğa sınıfta herhangi bir ayrımcı muamelede bulunulmadığını, Okulun imkânları dâhilinde çocuğun her gün iki saat olmak üzere bir sınıf öğretmeni tarafından bire bir çalıştırıldığını, BEP geliştirme biriminin oluşturulduğunu, sınıf öğretmenin verdiği dönütler doğrultusunda Okul Müdürü, sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda çocuk için BEP hazırlandığını ve bireysel gelişim raporu tutulduğunu iddia etmektedir.

31. Muhatap Okul tarafından gönderilen bilgi ve belgelerin incelenmesi sonrasında muhataptan ek yazılı görüş talep edilerek çocuk için hazırlanan BEP’in ve bireysel gelişim raporunun birer suretinin sunulması, çocuğa çalışma kâğıdı verilmediği iddiasına ilişkin bilgi verilmesi, çocuğun 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı’na ilişkin karnesinin bir suretinin sunulması ve genel başarı değerlendirmesinde hangi

hususların göz önüne alındığının belirtilmesi, BEP geliştirme birimi toplantılarının hangi tarihlerde yapıldığının, toplantılarda kimlerin yer aldığının ve hangi kararların alındığının belirtilmesi ve çocuğa verilen bire bir derslere ilişkin programın sunulması talep edilmiştir.

32. Muhatap tarafından sunulan ek yazılı görüş yazısında; 1. dönem 2. çeyreğe ait gelişim karnesi, 1. dönem sonu öğrenciye ait fotoğraf, İngilizce öğretmeni tarafından paylaşılan okuma raporları, sistem üzerindeki etütler, 2. dönem 1. çeyreğe ait gelişim karnesi, e-Okul karnesi ve 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı etütlerinden fotoğraflar yer almakta olup başka herhangi bir bilgi ya da belge sunulmamıştır.

33. Rehberlik öğretmeni D. Ö. tarafından Kurumumuza ayrıca bir yazı iletilmiş olup söz konusu yazıda D. Ö.; 6/7/2024 tarihinde kendisinin haberi olmadan Muhatap Okul tarafından çıkışının yapıldığını, ek bilgi ve belge talebine ilişkin yazıyı tesadüfen öğrendiğini ve çocuğun mağdur olmaması adına elinde bulunan belgeleri göndermek istediğini belirterek çocuk için hazırlanan BEP ile bireysel gelişim raporunu Kurumumuza iletmıştır.

34. Başvuran, N. G. S.'nin bir ay boyunca gölge öğretmen olarak çocuğu ile birlikte derslere katıldığını ve sınıf öğretmeninin ayrımcı nitelikteki muamelelerine şahit olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda 6701 sayılı Kanun'un 19'uncu maddesi kapsamında gölge öğretmen N. G. S.'nin yazılı olarak bilgisine başvurulmuştur.

35. N. G. S. iletilmiş olduğu yazılı görüşte özetle; sınıf öğretmeninin, Muhatap Okulun M. T. K. gibi özel gereksinimli öğrencilere uygun olmadığını ve devlet okullarında özel eğitime daha çok odaklanıldığını düşünerek çocuğun başka okula geçmesi gerektiğini ifade ettiğini, Muhatap Okulun özel okul olması sebebiyle diğer velilerin kendisinden beklentilerinin yüksek olduğunu ve bu sebeple çocuk ile çok fazla ilgilenemediğinden bahsettiğini, sınıf içerisinde ders işlendiği sırada sınıf öğretmeninin çocuğu pek derse dâhil etmediğini ve söz vermediğini, çocuğun sınıf arkadaşları ile ilişkisinin problemli olmadığını, kız arkadaşlarının çocuğu oyunlarına davet ettiğini, erkek arkadaşlarının ise çocuğun futbol oynamayı bilmemesi sebebiyle onu oyunlarına pek dâhil etmek istemediklerini, fakat etüt saatinde karma sınıflarda oldukları zaman diğer şubeden iki akranı tarafından zorbalığa uğradığını ve sınıf arkadaşlarının da bu durumu dile getirdiklerini ifade etmiştir.

36. Dosya kapsamındaki belgelerden, Ankara Üniversitesi İbn-i Sina Hastanesi tarafından tanzim edilen 6/10/2022 tarihli ve ... sayılı ÇÖZGER'de çocuğun özgül öğrenme güçlüğüne dayalı olarak özel gereksinimi olduğu ve raporun iki yıl süre ile geçerli olduğu anlaşılmıştır.

37. Ayrıca Çankaya RAM tarafından çocuk için 3/11/2023 tarihli ve ... karar sayılı Özel Eğitim ve Değerlendirme Kurulu (ÖEDK) Raporu hazırlandığı anlaşılmıştır. Rapor'un "*Eğitsel Değerlendirme ve Tanı*" bölümünde "*Özgül Öğrenme Güçlüğü*" ifadesine yer verilmiştir. "*Önerilen*

Destek Eğitim Programları” kısmında ise “Yapılan eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre: 21/4/2021 tarih ve ... sayılı TTKB Kararı ile Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler İçin Destek Eğitim Programı doğrultusunda, Matematik, Okuma ve Yazma, Öğrenmeye Destek, Sosyal Etkileşim modüllerini içeren destek eğitimi programı(lar)ndan yararlanması.” ibareleri yer almaktadır.

38. 7/7/2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin “Tanımlar” başlıklı 4’üncü maddesinin (g) bendine göre “*Bireyselleştirilmiş eğitim programı: Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin takip ettikleri program esas alınarak gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve performansları doğrultusunda hedeflenen amaçlara ulaşmaya yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programını*” ifade eder. Mezkûr Yönetmelik’in 20’nci maddesi uyarınca özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için takip edilecekleri eğitim programı temel alınarak BEP hazırlanması esas olup BEP’te; eğitim planında yer alan yıllık amaçlara ve kısa dönemli amaçlara, sunulacak destek eğitim hizmetinin türüne, süresine ve hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağına, öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknikler ile öğretim materyallerine, eğitim ortamına ilişkin düzenlemelere, davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile olumlu davranış kazandırmaya yönelik uygulanacak yöntem ve tekniklere ve öğrencinin kişisel bilgilerine yer verilir.

39. BEP, özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için BEP geliştirme birimi tarafından hazırlanmaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 47’nci maddesine göre BEP geliştirme birimi; okul müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında, rehberlik öğretmeni, sınıf öğretmeni, öğrencinin dersini okutan alan öğretmenleri, öğrencinin velisi ve öğrenciden oluşmaktadır. BEP geliştirme birimi, ders yılının başında oluşturularak birim toplantıları planlanır. İhtiyaç duyulması halinde aynı ders yılı içerisinde farklı zamanlarda da okulda BEP geliştirme birimi toplantısı yapılabilir [Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÖRGM), Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı - Tüm Öğretmenler İçin Yol Haritası, 2022, s. 9].

40. M. T. K. için hazırlanmış olan BEP incelendiğinde; BEP’in başlangıç tarihinin 22/9/2023 olduğu ve BEP’te düzenlenmesi gereken kısa dönemli amaçlara, değerlendirme yöntem ve tekniklerine, değerlendirme tarihine, öngörülen amaca ilişkin planın bitiş tarihine, öğrencinin alacağı okul içi diğer eğitim hizmetlerine (destek eğitim odası, grup eğitimine hazırlık uygulaması, tamamlayıcı eğitim faaliyeti vb.), amaçların gerçekleşme düzeyine (ölçüt) ve öğrencinin gelişim öyküsüne yer verilmediği görülmüştür. BEP’in “III- Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı” başlığı altında yer alan “Yöntem ve Teknik” kısmına sınıf öğretmeni A. A. tarafından yalnızca “Bire bir çalıştık” şeklinde bir ifadenin yazıldığı ve “Eğitsel Performans Formu” başlığı altında yer alan “Varsa davranış problemini tanımlayınız**Öğrencinin davranış problemi varsa davranış problemlerinin azaltılmasına yönelik davranış değiştirme programı hazırlanmalıdır.” kısmında ise “Sınıf içindeki derslere ve etkinliklere katılmaz. Sınıftan aniden çıkar, bazen bağırır. Sıralara vurur. Arkadaşlarının eşyalarına zarar verir.” ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte

belirtilen bu davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile olumlu davranış kazandırmaya yönelik uygulanacak yöntem ve tekniklere ilişkin bir ibareye yer verilmediği anlaşılmaktadır.

41. Ayrıca söz konusu BEP’te öğrencinin velisinin imzası bulunmamakta yalnızca Okul Müdürü, sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeninin imzasının bulunduğu görülmüştür. Dosya kapsamında başvuran ve muhatap tarafından sunulan belgelerde öğrencinin velisinin BEP geliştirme birimi toplantısına katılıp katılmadığına ilişkin herhangi bir bilgi de mevcut değildir. Hâlbuki çocuklarının ihtiyaçlarına uygun BEP hazırlanması için ailenin çocuğunun bilgilerini toplantıdaki diğer üyelerle paylaşması ve amaçların belirlenmesinde fikir ve önerilerini sunması son derece önemlidir. Aileler BEP geliştirme birimi toplantılarına katılmadığı durumlarda toplantıda alınan kararların ailenin görüşlerine sunulacak şekilde paylaşılması gerekmektedir. Aileler alınan kararları onayladığında BEP’i imzalamalıdır (ÖRGM, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı - Tüm Öğretmenler İçin Yol Haritası, s. 16).

42. Gölge öğretmen N. G. S. sunmuş olduğu yazılı görüşte; haftalık iki saat olarak verilen derslerin çocuğa özel olmadığını, Okuldaki bütün öğrencilere haftada iki saat bire bir ders verildiğini, bu derslerde çocuğun velisi tarafından alınan zekâ geliştirici etkinlik kitabından rastgele etkinliklerin yapıldığını ve çocuğa BEP uygulandığına şahit olmadığını ifade etmiştir.

43. Ayrıca çocuğa haftada iki saat verilen bire bir derslerin ÇÖZGER Raporu’nda belirtilen destek eğitim programlarına ya da çocuğun eğitim ihtiyacına uygun şekilde hazırlanan bir programa dayandığını gösteren herhangi bir bilgi veya belge de sunulmamıştır.

44. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 23’üncü maddesine göre “*Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için uygun ortam düzenlemeleri yapılır ve destek eğitim odası açılır.*” Yönetmelik uyarınca destek eğitim odası, tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortamı ifade etmektedir. Keza mezkûr Yönetmelik’in 25’inci maddesinde, destek eğitim odasında eğitim hizmetlerinin yürütülmesi kapsamında uyulması gereken hususlara yer verilmektedir.

45. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında okul yönetiminin görev ve sorumlulukları önemlidir. Okul yönetimi, öncelikle fiziksel ortamın özel gereksinimi olan öğrenciler için hazırlanmasını sağlamalıdır. Hem okul genelinde hem de sınıfta gerekli olabilecek araç-gerecin ve ders materyallerinin sağlanması da okul yönetiminin sorumlulukları arasındadır (ÖRGM, Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamalarında Görev ve Sorumluluklar, 2022).

46. Muhatap Okul sunmuş olduğu yazılı görüşte, Okulda destek eğitim odasının mevcut olmadığını ve çocuğa verilen bire bir derslerin Okul kütüphanesinde ya da rehberlik öğretmenin

odasında yapıldığını belirtmiştir. Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları kapsamında yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü okul ve kurumlarda destek eğitim odası açılması zorunludur (ÖRGM, Destek Eğitim Odası, s. 2). Ayrıca Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 25'inci maddesine göre destek eğitim odasında eğitim alacak öğrencilerin, bu öğrencilere okutulacak derslerin ve öğrencilerin alacağı haftalık ders saatinin BEP geliştirme biriminin kararı doğrultusunda belirlenmesi gerekmektedir.

47. Ancak somut olayda söz konusu hususlara ilişkin BEP geliştirme birimi tarafından alınan herhangi bir karar iletilmediği gibi çocuğa bire bir olarak verilen derslere ilişkin bir program ya da eğitim sürecine ilişkin bir planlama da sunulmamıştır. Ayrıca Okulda destek eğitim odasının olmamasına ve çocuğa verilen bire bir derslerin içeriğine, haftalık ders saatine ve derslerin hangi öğretmenler tarafından verileceğine yönelik bir program ya da planlamanın yapılmamasına ilişkin Muhatap Okul tarafından nesnel ve makul bir gerekçe de belirtilmemiştir. Bu doğrultuda Muhatap Okul tarafından sunulan bilgi ve belgeler, çocuk için hazırlanan BEP ve gölge öğretmenin belirtmiş olduğu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; Muhatap Okul tarafından hazırlanan BEP'in çocuğun eğitim ihtiyacını karşılayacak nitelikte olmadığı, birçok eksiklik içerdiği ve gereği gibi uygulanmadığı anlaşılmakta olup Muhatap Okulun BEP'in hazırlanması ve uygulanması yönünden mevzuatta öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmede değerlendirilmektedir.

48. Başvuran, Okula kitap ücreti olarak 15.000 TL ödeme yapmış olmalarına rağmen sınıf içi etkinlik çalışmalarında sınıf öğretmeni tarafından “*sen anlamıyorsun*” denilerek çocuğuna çalışma kâğıtlarının dağıtılmadığını iddia etmektedir. Gölge öğretmen olarak bir ay boyunca çocukla birlikte derslere katılan N.G.S. sunmuş olduğu yazılı görüşte; sınıf içinde işlenen dersler kapsamında kazanımlarda yer alan konu işlendikten sonra kitaptan ilgili çalışma kâğıtlarının koparılarak sınıf öğretmeni tarafından öğrencilere dağıtıldığını ancak gölge öğretmenliğe başladığında bu çalışma kâğıtlarının 1. dönem boyunca çocuğa verilmemiş olduğunu fark ettiğini, sınıf öğretmenine bu hususu sorduğunda öğretmen tarafından çocuğun diğer öğrencilerden çok geride olduğu, çalışma kâğıtlarının boşa gideceği ve çocuğun bu çalışmaları yapacak kapasitesinin olmadığı şeklinde cevap verildiğini ifade etmiştir.

49. Ayrımcılık kendini açık ve kolayca tespit edilebilen bir şekilde göstermediğinden, ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinin kanıtlanması oldukça güçtür (AİHM, *Nachova ve Diğerleri/Bulgaristan* [BD], B. No: 43577/98, 6/7/2005, para. 147). AYM'ye göre de ayrımcılık yasağı kapsamında farklı muamelenin bulunduğunu ispatlama mükellefiyeti başvurucudadır. Ne var ki başvuran farklı muamelenin bulunduğunu göstermesi hâlinde bu farklı muamelenin nesnel ve haklı bir temelinin bulunduğunu ve seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin mevcut olduğunu ispatlama yükümlülüğü kamu otoritelerine ait olur (AYM, *Nuriye Arpa*, para. 60). Bu durumda başvuranın farklı muamelenin bulunduğunu göstermesi hâlinde bu farklı muamelenin nesnel ve

haklı bir temelinin bulunduğunu ve seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin mevcut olduğunu, diğer bir ifadeyle ayrımcılık yasağının ve eşitlik ilkesinin ihlal edilmediğini ispatlama yükümlülüğünün muhataba ait olacağı açıktır.

50. Nitekim 6701 sayılı Kanun'un "İspat yükü" başlıklı 21'inci maddesine göre "Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir." Bu doğrultuda gölge öğretmen N. G. S.'nin çocuğa çalışma kâğıdı verilmemesi sebebiyle ayrımcı muamelede bulunulduğuna yönelik başvuruları destekler nitelikteki açıklamaları başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emareler ve karine oluşturan olgu olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Muhatap Okulun ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekmektedir.

51. Başvuranın iddiasına ilişkin olarak Muhatap tarafından sunulan yazılı görüşte sınıf öğretmeni A. A., çocuğa sınıfta herhangi bir ayrımcı muamelede bulunmadan eğitim ve öğretime devam ettiğini ifade etmiştir. Muhatap tarafından sunulan bilgi ve belgelerde söz konusu iddiaya ilişkin başkaca bir açıklamanın yer almadığı ve başvuranın iddiasının aksini ispat edecek herhangi bir bilgi ya da belgenin de sunulmadığı görülmüştür. Bu kapsamda Muhatap Okul tarafından yapılan açıklamaların, başvuranın iddiasının aksini ispat etmek için yeterli olmadığı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak muhatap Düşünür Kolejinin 6701 sayılı Kanun kapsamında ayrımcı muamelede bulunmadığını ispat edemediği kanaatine varılmıştır.

52. Bu doğrultuda BEP'in hazırlanması ve uygulanması yönünden mevzuatta öngörülen yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmemesi, destek eğitim odasının mevcut olmaması, çocuğa verilen bire bir derslere ilişkin bir planlamanın yapılmaması ve gölge öğretmen talep edene kadar çocuğa çalışma kâğıtlarının verilmemesi iddiasına ilişkin ayrımcı muamelede bulunulmadığının ispat edilememesi hususları bir arada değerlendirildiğinde muhatap Düşünür Koleji tarafından engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

53. Başvuranın bir diğer iddiası ise, 12 Mart ve 23 Nisan Törenleri kapsamında öğrenciler tarafından Okulda düzenlenen gösterilere engeli sebebiyle çocuğunun dâhil edilmeyerek ayrı tutulduğuna ilişkindir.

54. Ayrı tutma, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde farklı davranmak olarak açıklanmıştır [TDK Sözlüğü 'ayrı tutmak' maddesi, <https://sozluk.gov.tr/>, (E. T. 1/9/2024)]. 6701 sayılı Kanun'un 2'nci maddesine göre ise "a) Ayrı tutma: Kişilerin bu Kanunda sayılan temellerden biri veya birden fazlası nedeniyle, bir eylem veya eylemsizliğin sonucu olarak diğerlerinden ayrı tutulması durumunu, (...)" ifade etmektedir.

55. Eğitim hakkını düzenleyen diğer sözleşmelere ek olarak EHİS'in 24'üncü maddesi Taraf Devletlerin engelli bireylerin eğitim hakkını tanınmasını ve bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine alması ve ömür boyu öğrenim imkânı sağlaması gerektiğini düzenlemiştir. Bu bağlamda, söz konusu hükme uygun olarak Taraf Devletler, engelli bireylerin okul öncesi, ilköğretim, orta ve yükseköğretim, mesleki eğitim, yaşam boyu öğrenim, ders dışı etkinlikler ve sosyal aktiviteler de dâhil olmak üzere her seviyede eğitime, içermeci bir sistem vasıtasıyla ayırım yapılmaksızın ve diğerleriyle eşit şartlar altında erişimlerini sağlamakla yükümlüdür [Engelli Hakları Komitesi (EHK), İçermeci Eğitim Hakkı Üzerine Genel Yorum No: 4 (2016), para. 8].

56. Eğitim hizmetlerinin engelli öğrencilerin sağlık durumları ile onların sosyal, duygusal, fiziksel vb. ihtiyaçlarının dikkate alınarak ve çocuğun üstün yararı gözetilerek sunulması gerekmektedir. Böylece eğitim hakkıyla bağlantılı olarak engelli bireyin toplumsal yaşama etkin, bağımsız ve eşit bir biçimde katılımının adımları atılabilecektir [Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), B. No: 2020/277, K. No: 2020/143, 16/6/2020, para. 52].

57. ÇHS'nin 31'inci maddesi, Taraf Devletlerin engelli çocukların dinlenme, oyun, boş zaman değerlendirme, yaşına uygun etkinliklerinde bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanıyarak diğer çocuklarla birlikte eşit erişim sağlama yükümlülüklerini vurgulamaktadır. ÇHK'nin "*Çocuğun Dinlenme, Kendine Ait Zamanı Değerlendirme, Oyun, Eğlence, Kültürel ve Sanatsal Etkinliklere Katılma Hakkı*" üzerine 17 No'lu Genel Yorumu'nda da engelli çocukların ana akım okul sistemi de dâhil olmak üzere oyun, eğlence, spor ve boş zaman faaliyetlerine katılımlarının önündeki engellerin kaldırılması ve kapsayıcı fırsatların erişilebilirliğinin teşvik edilmesi için pro-aktif tedbirlere ihtiyacın olduğu ifade edilmiştir.

58. Somut olayda başvuran; arkadaşlarından ayrı kalmaması, dışlanmaması ve özgüven kaybı yaşamaması için 12 Mart'ta düzenlenecek olan gösteriye çocuğunun da dâhil edilmesini talep ettiğini, ancak sınıf öğretmeni tarafından bu talebin reddedildiğini ve çocuğunun, arkadaşları prova yaparken onları izlemek zorunda kaldığını, 23 Nisan için düzenlenecek gösteriye ise dâhil edileceği ifade edilmesine rağmen çocuğunun bu gösteriye de alınmadığını iddia etmektedir. Muhatap tarafından verilen cevapta Okul Müdürü ve rehberlik öğretmeni, özel günlerde öğrencilere verilen görevlerin tamamen sınıf öğretmeninin sorumluluğunda olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmeni ise çocuğun pasif rollerde bile rahat durmadığını, dekorları yolduğunu, arkadaşlarının rollerini taklit ettiğini, Okul Müdürü tarafından çocuğun kenarda bayrak tutmasının önerildiğini, ancak çocuğa bunu bile yaptıramadığını ifade etmiştir.

59. Başvuran tarafından iletilen bilgi ve belgeler arasında başvuran ile sınıf öğretmeni A.A. arasında geçen yazışmaların ekran görüntüleri de yer almaktadır. Söz konusu yazışmalarda sınıf öğretmeni; 12 Mart tarihinde İstiklal Marşı'nın kabulü ile ilgili olarak gerçekleştirilecek olan tiyatrunun ezbere dayalı olması sebebiyle çocuğa rol veremediğini, 23 Nisan'da düzenlenecek olan skeç

gösterisinde ise çocuğa da görev vermek istediğini, ancak çocuğun salonda arkadaşlarına vurduğunu, repliklerini taklit ettiğini, sürekli olarak bağırarak hiçbir şeye katılmadığını, çocuğun oyun içinde olmasını kendisinin de çok istediğini ancak olmadığını, seyirci olarak bile rahat durmadığını, çalışma yapamadıkları için çocuğu rehberlik öğretmenine yönlendirdiğini ifade etmektedir. İletilen diğer ekran görüntülerinde ise sınıf öğretmenin, başvuran ile aralarındaki yazışmaları "Whatsapp" adlı sosyal medya uygulamasında herkesin görebileceği şekilde paylaştığı görülmektedir.

60. Gölge öğretmen olarak bir ay boyunca çocuk ile birlikte derslere katılan N. G. S. sunmuş olduğu yazılı görüşte; sınıf öğretmenin 12 Mart kapsamında düzenlenecek olan tiyatro gösterisine ve 23 Nisan'da gerçekleştirilecek olan gösteriye, gösteri sürecinde çocuğun sorun çıkaracağını düşündüğünü dile getirerek dâhil etmediğini, Okulda bulunduğu süreçte tiyatro gösterisi için prova yapılırken çocuğun izlemek zorunda kaldığını, çocuğun birçok defa tiyatro gösterisine katılmak için sınıf öğretmeninden talepte bulunmasına rağmen sınıf öğretmenin çocuğun bunu yapamayacağını söyleyerek reddettiğini, sınıf öğretmenin tiyatro gösterisini sessizce izlerse 23 Nisan Töreni'nde yer alabileceğini çocuğa söylediğini ancak çocuğun bu gösteriye de dâhil edilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca sınıf öğretmenin "*Muhatap Okulun M. T. K. gibi özel gereksinimli öğrencilere uygun olmadığını, Muhatap Okulun özel okul olması sebebiyle diğer velilerin kendisinden beklentilerinin yüksek olduğunu ve bu sebeple çocuk ile çok fazla ilgilenemediğini*" belirttiği ifade edilmiştir.

61. Başvuru konusu somut olayda çocuğun 12 Mart ve 23 Nisan Törenleri kapsamında gerçekleştirilen gösterilere sınıf öğretmeni tarafından dâhil edilmediği konusunda bir ihtilaf bulunmamaktadır. 12 Mart Töreni kapsamında gerçekleştirilen gösteriye M. T. K.'nin dâhil edilmemesine ilişkin olarak sınıf öğretmeni A. A. tarafından gösterinin ezbere dayalı olmasının sebep gösterildiği anlaşılmaktadır. Çocuğun 23 Nisan Töreni kapsamında gerçekleştirilen gösteriye dâhil edilmemesine ilişkin olarak ise sınıf öğretmeni tarafından iletilen yazılı görüşte "*Pasif rollerde bile rahat durmuyor, dekorları yoluyor, arkadaşlarının rollerini taklit ediyordu. Okul müdürü kenarda bayrak tutsun dedi. Ama onu bile yaptıramadım. Bayrağı yırttı, bağırdı, arkadaşlarının arasına girip acayip sesler çıkardı. Hazırlanmış dekorları kopardı. Yapma dediğim zaman vurmalara başladı. M. T. K. bu seviyedeki okulu hiç istemedi. (...)*" savunmasında bulunulmuştur.

62. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında öğretmenlere büyük görev düşmekte olup bütünleştirme faaliyetleri kapsamında öğretmenler özel gereksinimi olan öğrencilerin okul içinde ve dışında sosyal kabullerinin artırılmasında ve ihtiyaçlarının karşılanmasında en önemli rolü oynamaktadırlar. Bireylerin gereksinimleri ne olursa olsun öğretmenler, okula gelen öğrencilerin öğrenmesinden sorumludur. Öğretmenlerin bir eğitim programını planlamak, uygulamak, öğrencilerin gelişimlerini ve başarılarını sağlamak gibi görevleri vardır (ÖRGM, Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamalarında Görev ve Sorumluluklar, 2022).

63. ÇHK; eğitim hakkını tam olarak kullanabilmesi için pek çok çocuğun kişisel yardıma, uygun öğretim materyallerine ve özellikle de uygun iletişim biçimleri kullanımını da dâhil olmak üzere çocuk merkezli ve bireyselleştirilmiş öğretim stratejilerini kullanabilme bakımından gerekli metodoloji ve teknik konusunda eğitilmiş öğretmenlere ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Komite ayrıca öğretmenlerin; engelli çocukların potansiyeline en uygun iletişim, dil, etkileşim, oryantasyon ve problem çözme yollarını ve becerilerini geliştirmesine yardımcı olması, çocuğun ilerlemesini hassas bir şekilde gözlemlemesi ve çocuğun sözlü ve duygusal iletişimini dikkatle dinlemesi gerektiğini belirtmektedir [ÇHK, Genel Yorum: 9 (2006), para. 63-65].

64. Dosyaya sunulan tüm bilgi ve belgelerin incelenmesi neticesinde sınıf öğretmeni tarafından çocuğun sosyal, duygusal, psikolojik veya akademik durumuna ve gelişimine ilişkin yapılan herhangi bir değerlendirmeye rastlanmamakla birlikte sınıf öğretmenin çocuğa yönelik değerlendirmelerinin Okulun ilk zamanlarından bu yana hiç değişmediği, çocuğun sürekli olarak “*vuruyor, bağırtıyor vs.*” gibi fiillerle özdeşleştirildiği ve sınıf öğretmeni tarafından birçok defa çocuğun davranış problemleri olduğu ifade edilmiş olmasına rağmen bu davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik nasıl tedbirler alınabileceği ya da olumlu davranış kazandırmaya yönelik nasıl bir yöntem veya tekniğin uygulanabileceği hususlarında somut olarak bir çabanın ortaya koyulmadığı değerlendirilmektedir. Çocuk ile sınıf arkadaşları arasında bir denge kurulmasının zorluğu kabul edilmekle birlikte bu dengeyi sağlayamaya yönelik gerekli tedbirlerin alındığı veya bu yönde yeterli bir çaba sarf edildiği hususu da ortaya koyulamamıştır.

65. Çocuğun henüz ilkokul eğitimini almakta olduğu düşünüldüğünde, çocuğa yönelik tutum ve davranışların ağırlığı daha da artmaktadır. Nitekim AİHM kararında; başvuran tarafından maruz kalınan ayrımcılığın, genel eğitimin ve sosyal entegrasyonun temellerinin atıldığı ve birlikte yaşamının ilk deneyimlerinin yaşandığı ilkokul eğitimi çerçevesinde meydana gelmesi sebebiyle özellikle ciddi olduğu belirtilmektedir (AİHM, *GL/İtalya*, B. No: 59751/16, 10/12/2020, para. 71).

66. Bu doğrultuda sınıf öğretmeni tarafından çocuğun 12 Mart ve 23 Nisan kapsamında gerçekleştirilen gösterilere dâhil edilmemesinin, sınıf içinde çocuğa yönelik olarak gerçekleştirilen farklı muamelenin devamı niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir. Çocuğun durumuna uygun bir şekilde gösterilere katılması temin edilerek sosyalleşmesi sağlanabilecekken gereği gibi performans gösteremeyeceği ön yargısıyla çocuk söz konusu etkinliklerden dışlandığı anlaşılmaktadır. Hâlbuki ilkokul düzeyinde gerçekleştirilen bu tarz etkinlik ve gösterilerin amacı izleyenlere güzel bir performans sunulması değil, öğrencilerin sosyalleşmelerinin sağlanarak öz güvenlerinin ve birlikte hareket etme becerilerinin geliştirilmesidir.

67. Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin engelli öğrencilerin akranları ile sadece aynı fiziksel ortamı paylaşması değil, ayrıca sınıf içi veya sınıf dışı ortamda eğitim ve öğrenim süreçlerine tam katılımlarının da sağlanması olduğu göz önünde bulundurulduğunda somut olayda çocuğun akranları ile

eşit bir biçimde eğitim hakkından yararlanması bakımından gerekli tedbirlerin alınmadığı ve eğitime katılımında fırsat eşitliğinin tesis edilmediği değerlendirilmektedir. Muhatap Okul tarafından gerçekleştirilen farklı muameleye ilişkin herhangi bir nesnel ve makul bir gerekçe de sunulmamıştır.

68. Hem EHİS'in hem de ÇHS'nin önemle vurguladığı hususlardan biri çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesidir. Tüm engelli çocukların fırsat eşitliği temelinde, hiçbir biçimde ayrımcılığa maruz kalmaksızın eğitim hakkına erişebilmeleri için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (TİHEK, B. No: 2021/325, K. No: 2022/489, 9/8/2022, para. 33). Bu doğrultuda yukarıda açıklanan tüm hususlar birlikte ele alındığında; 12 Mart ve 23 Nisan Törenleri kapsamında Muhatap Okulda gerçekleştirilen gösterilere M. T. K.'nin nesnel ve makul bir nedeni olmaksızın akranlarından ayrı tutularak dâhil edilmemesi suretiyle oluşan eşitsiz muamele sonucunda ayrı tutma türünde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

69. Somut olayda gerçekleşen ayrımcılık yasağı ihlali bakımından; çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi, ihlalin etki ve sonucunun ağırlığı ve sunulan hizmetin niteliği göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemlerle ilgili muhataba üst sınırdan idari para cezasının uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda muhatap Ankara Düşünür Koleji Özel Eğitim ve Öğretim Hiz. Bas. Yay. Ltd. Şti. tarafından AYRIMCILIK YASAĞININ İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Muhatap hakkında 141.934,00 TL (YüzKırkBirBinDokuzYüzOtuzDört TL) İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

Ç. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine

başvurulabileceğine,

3/12/2024 tarihinde, Saffet BALIN'ın karşı oyuyla, OY ÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Alışan TİRYAKİ
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi

Ek: 2024/1214 Ö. K. Kurul Kararı Saffet BALIN Karşı Oyu (2 Sayfa)

10.12.2024

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : Ö. K.
Karar Numarası : 2024/1214

Engelli bireylerin eğitim hakları Anayasa'nın 42'nci maddesi ile güvence altına alınmış olup bu güvence 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 15'inci maddesinde ayrıca vurgulanmıştır. Eğitim, engelli bireylerin toplumsal hayata tam ve etkin katılımlarına katkı sağlayacak en önemli başlıklar arasında yer almaktadır. 1739 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açık olduğu ve eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı belirtilmektedir. İnceleme konusu olayda başvuran, sınıf öğretmeni tarafından çocuğunun engeli sebebiyle ayrımcı muamelede bulunduğu ve çocuğunun okulda gerçekleştirilen gösterilere dâhil edilmemesi sebebiyle akranlarından ayrı tutulduğunu iddia etmektedir. Sınıf öğretmeni tarafından sunulan görüş yazısından çocuğun sınıf içerisinde saldırgan tavırlar sergilediği, ders işlenirken sınıfın huzur ve düzenini bozduğu ve akran zorbalığı uygulayanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca sınıf öğretmeni, 23 Nisan kapsamında gerçekleştirilen etkinliğe çocuğu da dâhil etmeye çalıştığını ancak çocuğun provalar sırasında dekorları yolduğunu, arkadaşlarının rollerini taklit ettiğini ve pasif rollerde bile rahat durmadığını ifade etmektedir. Muhatap Okul tarafından çocuğun sosyalleşmesi için gerekli tedbirlerin alındığı ancak çocuğun davranışları sebebiyle gösteride yer almasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları kapsamında engelli öğrencilerin eğitim hakkına erişimi önem arz ettiği gibi sınıftaki diğer öğrencilerin sağlıklı bir şekilde eğitim alma hakları da göz önünde tutulmalıdır. Sınıf öğretmenin çocuğun çıkarları ile diğer öğrencilerin çıkarları arasında bir denge kurmaya çalışırken karşılaşmış olduğu zorluklar dikkate alınmadan yapılacak olan değerlendirmeler eksik ve hatalı olacaktır. Bunun yanında Muhatap Okul tarafından çocuğa haftada iki saat özel ders verildiği belirtilmiş olup bu husus gölge öğretmen tarafından da beyan edilmiştir. Bu sebeple Muhatap Okul tarafından çocuğa gerekli destek eğitim hizmetinin sunulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca belirtmelidir ki mevzuat uyarınca Muhatap Okulun çocuğa yardımcı olması amacıyla gölge öğretmen tahsis etme zorunluluğu yoktur. Başvuru konusu olayda gölge öğretmenin yalnızca bir ay boyunca çocukla birlikte derslere katılım sağladığı ve ücretinin başvuran tarafından ödenmesi sebebiyle ifadelerinde objektif olamayacağı dikkate alındığında gölge öğretmenin beyanlarının daha titiz bir şekilde irdelenmesi gerekir. Bu doğrultuda muhatap tarafından belirtilen iddialara ilişkin daha ayrıntılı bir inceleme yapılması gerektiği kanaatıyla çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.